

بسمه تعالی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم تحقیقات و فناوری
شورای عالی برنامه ریزی

برنامه

دوره کارشناسی

رشته « کلام »

فهرست مطالب

فصل ۱) اصول حاکم بر تدوین برنامه

۱-۱. برخورد علمی با برنامه ریزی درسی با تأکید بر مدیریت پویا

۲-۱. تأکید بر محتوی اصلی برنامه

۳-۱. کارآمدی و خود تنظیمی آموزشی

۴-۱. تأکید بر اهمیت پژوهش

فصل ۲) تعاریف واژگان و ساختار برنامه

۱-۲. برخی از پیامدهای اصول حاکم

۲-۲. تعاریف واژگان

۳-۲. ساختار برنامه

فصل ۳) برنامه مقطع کارشناسی کلام

۱-۳. جدول ۱: دروس عمومی

۲-۳. جدول ۲: دروس مشترک

۳-۳. جدول ۳: دروس تخصصی

فصل ۴) سرفصل دروس

۱-۴. سرفصل دروس مشترک رشته «کلام»

۴-۲. سرفصل دروس تخصصی رشته «کلام»

فصل ۵) جدول سایر پیشنهادها جهت اجرای مناسب‌تر برنامه

فصل ۱

اصول حاکم بر تدوین برنامه

برنامه حاضر بر مبنای «اصول حاکم بر تدوین برنامه های درسی دانشگاهی» مصوب جلسه شماره ۲-۶۹۶ مورخ ۸۷/۸/۱۱ شورای برنامه ریزی (آموزش عالی) تنظیم شده است. در این راستا، در این فصل با تأکید بر برخی از این اصول و پیامدهای آن، برخی ویژگی های اصلی برنامه مورد توجه قرار خواهد گرفت.

۱-۱. برخورد علمی با برنامه ریزی درسی با تأکید بر مدیریت پویا

۱-۱-۱. در تنظیم و تدوین برنامه تلاش شده است که کلیه اجزا برنامه اعم از ساختار یا محتوی بر پایه دلایل و نتایج حاصل از اصول حاکم تعیین شوند. به همین دلیل طراحی برنامه بر مبنای یک فرایند منطقی صورت گرفته و در نهایت اهداف هر بخش از برنامه دقیقاً بیان شده و سپس بر اساس آن تکمیل شده است.

۱-۱-۲. در تدوین برنامه، اصول مدیریت پویا و استفاده از «خود تنظیمی» مورد تأکید قرار گرفته و از تکیه بر پیش فرض های ساختاری یا مدیریتی در رابطه با تضمین کیفیت تا حد امکان پرهیز شده است. در این دیدگاه تضمین حداقل های آموزشی در چارچوب مصوب برنامه و از طریق وزارت علوم، تحقیقات و فناوری صورت گرفته و تضمین مابقی استانداردها با تنظیمات و اجرای مابقی برنامه بر عهده مجری خواهد بود.

۱-۲. تأکید بر محتوی اصلی برنامه

ضمن تأکید بر انعطاف پذیری، حداقل های آموزشی به عنوان محتوی اصلی برنامه در قالب دروس الزامی و انتخابی در برنامه گنجانده شده اند. در این راستا، هسته برنامه، محتوی اصلی و تخصصی هر رشته را تضمین نموده و دروس مشترک پایه معلومات عمومی و جامعیت علمی برنامه را در یک پایه خاص تضمین می کند.

۱-۳. کارآمدی و خود تنظیمی آموزشی

۱-۳-۱. عدم همگونی دانشجویان پذیرفته شده در دانشگاه ها، بالاخص در رشته های علوم و انگیزه ها، علایق و استعداد های متفاوت این گونه دانشجویان مدنظر قرار گرفته است. (مخصوصاً در شرایط فعلی که پذیرش به صورت متمرکز از طریق کنکور سراسری صورت می پذیرد.)

۱-۳-۲. آینده شغلی و بالاخص محدودیت های موجود در بازار کار و تغییرات موجود در این زمینه با توجه به توانایی های متفاوت دانشجویان پذیرفته شده، مدنظر قرار گرفته است.

۳-۳-۱. توانایی‌های مختلف دانشگاه‌ها در زیرشاخه‌های مختلف رشته‌های مورد نظر و همچنین مزیت‌های بومی و تنوع کادر هیئت علمی آموزشی و پژوهشی، مدنظر قرار گرفته است.

۴-۳-۱. عدم امکان بازنگری مستمر و متمرکز در کشور مورد توجه قرار داشته و عامل‌های متضمن «خود تنظیمی» برنامه با پس‌خورد منفی در جهت اعمال عوامل لازم برای بازنگری در دروس و استاندارد آن‌ها، تأمین هیئت علمی در رشته‌های مورد نظر جامعه و بازار کار و نظایر آن مدنظر قرار گرفته است.

۵-۳-۱. تنوع علایق و همچنین ایجاد محمل مناسب جهت ادامه تحصیل در رشته‌های «بین‌رشته‌ای» (*interdisciplinary*) با تأکید بر عدم لزوم تصویب برنامه‌های متعدد مدنظر قرار گرفته است.

۴-۱. تأکید بر اهمیت پژوهش

ضمن تأکید بر لزوم ارائه مناسب برنامه با استانداردهای مورد نظر،

۱-۴-۱. استفاده بهینه از وقت استادان و عدم تشویق در ایجاد دروس تکراری مدنظر قرار گرفته است. امکان ارائه دروس متنوع و تخصصی با تأکید بر لزوم ایجاد زمان لازم برای استادان جهت به‌روز ماندن و پرداختن به پژوهش مورد توجه قرار گرفته است.

۲-۴-۱. تضمین تشکیل آسان و بدون مشکل کلاس‌ها و عدم تشویق ارائه مکرر یا موازی کلاس‌ها مورد توجه قرار گرفته است.

۳-۴-۱. تشکیل کلاس‌ها با تنوع دانشجویی (در حد امکان) به جهت آشنایی بیشتر دانشجویان با رشته‌های مجاور و مشابه و اغنا بیشتر کلاس‌ها و تمرکززدایی علمی مدنظر قرار گرفته است.

فصل ۲

تعاریف واژگان و ساختار برنامه

در این فصل ابتدا به بررسی پیامدهای اصول مطروحه در فصل ۱ پرداخته و سپس ساختار کلی برنامه را بر مبنای موارد مذکور ارائه خواهیم کرد.

۱-۲. برخی از پیامدهای اصول حاکم

برخی پیامدهای این اصول عبارتند از:

۱-۱-۲. چارچوب برنامه باید دارای یک ساختار کلی از پیش تعیین شده که در آن فقط حداقل‌های لازم تثبیت شده باشند، باشد و تعیین مابقی جزئیات باید در اختیار مجری قرار گیرد.

۲-۱-۲. برنامه باید دارای یک ساختار بلوک-بلوک با روند سلسله مراتبی «کلی به جزئی» باشد به این معنا که دروس بالاتر بین رشته‌های متعدد مشترک بوده و به تدریج با نزول در سلسله مراتب دروس خاص‌تر مطرح می‌شوند.

۳-۱-۲. هر بلوک از برنامه باید با اهداف مشخص تنظیم شده و بر مبنای این اهداف سیاستگذاری و تکمیل شود (چه از لحاظ تعداد واحد و چه از لحاظ محتوی دروس).

۴-۱-۲. دروس اجباری در برنامه فقط در حد ضرورت و فقط به جهت تضمین حداقل‌های آموزشی ظاهر می‌شوند و مابقی دروس باید در یک قالب انعطاف پذیر با اهداف مشخص ارائه شوند.

۵-۱-۲. برنامه باید شامل یک «هسته» مشخص که تضمین کننده حداقل‌های لازم در هر رشته است باشد.

۶-۱-۲. برنامه باید دارای یک بخش با حجم مناسبی مرتبط با دروس اختیاری/کهاد باشد.

۲-۲. تعاریف واژگان

در این بخش به تعریف واژگان مورد استفاده در این برنامه می‌پردازیم.

۱-۲-۲. برنامه

به برنامه ارائه شده در این مجموعه و جزئیات محتوی و مقررات مربوطه اشاره دارد، که در سطح وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جهت اجرا در کلیه دانشگاهها مصوب می‌شود. (این مفهوم با برنامه درسی که نهایتاً در هر یک از دانشگاهها اجرا خواهد شد متفاوت است).

۲-۲-۲. مجموعه آموزشی

عبارت از مجموعه‌ای از رشته‌های مختلف است که دارای جنبه‌های مشترک علمی-آموزشی هستند و اساساً در برنامه درسی آنها وجود دروس مشترک امکانپذیر است.

۲-۲-۳. ضوابط «در/اختیار/دانشگاه»

ضوابطی در برنامه درسی هستند که توسط مرجع ذی صلاح در دانشگاه تثبیت شده و پس از آن رعایت آنها در زیر مجموعه‌های مربوطه (نظیر دانشکده-گروه-دانشجو) الزامی است. اختیار تعیین این ضوابط می‌تواند به زیر مجموعه‌های مربوطه با رعایت سلسله مراتب تفویض شود، مگر عبارت «فقط در/اختیار/دانشگاه» به کار رفته باشد. (مثال: نظیر معافیت دروس و ...)

۲-۲-۴. ضوابط «در/اختیار/دانشکده»

مشابه ۲-۲-۳ ولی در رابطه با «دانشکده» تعریف می‌شود.

۲-۲-۵. ضوابط «در اختیار گروه»

مشابه ۲-۲-۳ ولی در رابطه با «گروه» تعریف می‌شود. چنانچه در دانشکده‌ای گروه وجود نداشته باشد تصمیم‌گیری در مورد اختیارات مربوطه به عهده دانشکده خواهد بود.

۲-۲-۶. ضوابط «در/اختیار/دانشجو»

ضوابطی در برنامه درسی هستند که اساساً در چارچوب سایر مقررات بدون محدودیت ویژه و در اختیار دانشجو هستند. (هدایت استاد راهنما از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.)

۲-۲-۷. درس «الزامی»

درسی است که با سرفصل معین در برنامه مشخص شده و اخذ آن با رعایت سایر مقررات برنامه توسط دانشجو الزامی است.

۲-۲-۸. درس «انتخابی»

درسی است که اخذ آن با رعایت سایر مقررات برنامه از بین جدولی از دروس که چارچوب آن توسط برنامه مشخص شده است، الزامی است.

۲-۲-۹. درس «اختیاری»

درسی است که اخذ آن با رعایت سایر مقررات «در/اختیار/دانشجو» است.

۲-۲-۱۰. درس «پیشنیاز»

درسی است که اخذ و قبولی در آن قبل از درس دیگری الزامی باشد.

۲-۲-۱۱. درس «همنیاز»

درسی است که اخذ آن همزمان با یا قبل از درس دیگری صورت می پذیرد.

۲-۲-۱۲. درس «پایه»

درسی است که در برنامه به دلیل آماده نمودن دانشجو به منظور گذراندن دروس اصلی و تخصصی رشته و یا به علت افزایش اطلاعات و تقویت بنیه علمی و عملی او و همچنین درک بهتر سایر دروس ارائه می شود.

۲-۲-۱۳. «گروه»

کوچکترین واحد آموزشی است که برنامه را در یک رشته اجرا خواهد کرد. چنانچه در ساختار دانشگاه «گروه» موجود نباشد، کلیه وظایف و اختیارات به دانشکده منتقل می شود.

۲-۳. ساختار برنامه

● با توجه به اصول طرح شده در فصل ۱ و پیامدهای این اصول، ساختار کلی برنامه در قالب جدول ۱ شامل بخش‌های زیر ارائه می شود.

- دروس عمومی (جدول شماره ۱) ۱۲ واحد

- دروس مشترک (جدول شماره ۲) ۵۹ واحد

- دروس تخصصی (جدول شماره ۳) ۶۶ واحد

جمع: ۱۳۷ واحد

فصل ۳

برنامه مقطع کارشناسی

رشته «کلام»

۳-۱. جدول ۱: دروس عمومی

ردیف	نام درس	واحد	ساعت		
			نظری	عملی	جمع
۱	معارف اسلامی (۱)*	-	-	-	-
۲	معارف اسلامی (۲)*	-	-	-	-
۳	اخلاق و تربیت اسلامی	۲	۳۲	-	۳۲
۴	تاریخ اسلام*	-	-	-	-
۵	فارسی (۱) و (۲)	۳	۴۸	-	۴۸
۶	زبان خارجی	۳	۳۲	۳۲	۶۴
۷	تربیت بدنی (۱)	۱	-	۳۲	۳۲
۸	تربیت بدنی (۲)	۱	-	۳۲	۳۲
۹	انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن	۲	۳۲	-	۳۲
۱۰	متون اسلامی (آموزش زبان عربی)	-	-	-	-
جمع		۱۲	۱۴۴	۹۶	۲۴۰

* به دلیل عرضه این دروس به صورت پایه و تخصصی و با محتوای عالی‌تر، از ستون واحدهای عمومی حذف گردید. ضمناً سرفصل این دروس مطابق سرفصل‌های مصوب شورای عالی برنامه ریزی ارائه می‌شود.

۲-۳. جدول ۲: دروس مشترک

ردیف	نام درس	واحد	ساعت			پیش نیاز با زمان ارائه درس
			نظری	عملی	جمع	
۱	آزمایشگاه زبان عربی	۲		۶۴	۶۴	- -
۲	آشنایی با علوم قرآن	۲	۳۲		۳۲	صرف و نحو (۱) - صرف و نحو (۲) - صرف و نحو (۳)
۳	آشنایی با کلیات علوم اسلامی (فلسفه و عرفان)	۲	۳۲		۳۲	- -
۴	الدعوة الاسلامیه (روش تبلیغ)	۲	۳۲		۳۲	- -
۵	انشاء عربی (۱)	۲	۱۶	۳۲	۴۸	- -
۶	تاریخ تمدن و علوم اسلامی	۲	۳۲		۳۲	- -
۷	تاریخ سیاسی و اجتماعی اسلام	۲	۳۲		۳۲	- -
۸	تاریخ علم کلام	۲	۳۲		۳۲	- -
۹	تاریخ عمومی ادیان (۱)	۲	۳۲		۳۲	- -
۱۰	تاریخ عمومی ادیان (۲)	۲	۳۲		۳۲	تاریخ عمومی ادیان (۱) - -
۱۱	تفسیر عمومی (۱)	۲	۳۲		۳۲	- -
۱۲	تفسیر عمومی (۲)	۲	۳۲		۳۲	- -
۱۳	جهان اسلام در عصر حاضر	۲	۳۲		۳۲	- -
۱۴	زبان تخصصی (۱)	۲	۳۲		۳۲	- -
۱۵	زبان تخصصی (۲)	۲	۳۲		۳۲	زبان تخصصی (۱) - -
۱۶	زبان و ادبیات فارسی (۱)	۲	۳۲		۳۲	- -
۱۷	زبان و ادبیات فارسی (۲)	۲	۳۲		۳۲	زبان و ادبیات فارسی (۱) - -
۱۸	سخنرانی و محاضره به زبان عربی	۲	۳۲		۳۲	- -
۱۹	صرف و نحو (۱)	۲	۳۲		۳۲	- -

برنامه مقطع کارشناسی کلام

۲۰	صرف و نحو (۲)	۲	۳۲	۳۲	صرف و نحو (۱) - -
۲۱	صرف و نحو (۳)	۲	۳۲	۳۲	صرف و نحو (۲) - -
۲۲	صرف و نحو (۴)	۲	۳۲	۳۲	صرف و نحو (۳) - -
۲۳	علوم بلاغی (معانی و بیان)	۲	۳۲	۳۲	- -
۲۴	فرهنگ تقریب (۱)	۲	۳۲	۳۲	- -
۲۵	فرهنگ تقریب (۲)	۲	۳۲	۳۲	فرهنگ تقریب (۱) - -
۲۶	فقه مقدماتی	۲	۳۲	۳۲	- -
۲۷	فقه مقدماتی (۲)	۲	۳۲	۳۲	- -
۲۸	قرائت متون معاصر و جراید و مطبوعات به زبان عربی	۲	۳۲	۳۲	- -
۲۹	مکالمه عربی (۱)	۱	۳۲	۳۲	- -
۳۰	مکالمه عربی (۲)	۱	۳۲	۳۲	مکالمه عربی (۱) - -
۳۱	مکالمه عربی (۳)	۱	۳۲	۳۲	مکالمه عربی (۲) - -
جمع		۵۹	۸۴۸	۱۹۲	۱۰۴۰

• ۳-۳. جدول ۳: دروس تخصصی

ردیف	نام درس	واحد	ساعت			پیش نیاز با زمان ارائه درس
			نظری	عملی	جمع	
۱	آشنایی با فلسفه غرب (۱)	۲	۳۲		۳۲	- -
۲	آشنایی با فلسفه غرب (۲)	۲	۳۲		۳۲	آشنایی با فلسفه غرب (۱) -
۳	ادیان شرق	۲	۳۲		۳۲	- -
۴	تاریخ علم کلام (۱)	۲	۳۲		۳۲	- -
۵	تاریخ علم کلام (۲)	۲	۳۲		۳۲	تاریخ علم کلام (۱)
۶	تاریخ فلسفه اسلامی (۱)	۲	۳۲		۳۲	- -
۷	تاریخ فلسفه اسلامی (۲)	۲	۳۲		۳۲	تاریخ فلسفه اسلامی (۱) - -
۸	تاریخ فلسفه غرب (۱)	۲	۳۲		۳۲	- -
۹	تاریخ فلسفه غرب (۲)	۲	۳۲		۳۲	تاریخ فلسفه غرب (۱) - -
۱۰	حکمت عملی	۲	۳۲		۳۲	- -
۱۱	روش تحقیق	۲	۳۲		۳۲	- -
۱۲	فلسفه اسلامی (۱)	۴	۶۴		۶۴	- -
۱۳	فلسفه اسلامی (۲)	۴	۶۴		۶۴	فلسفه اسلامی (۱)
۱۴	متون کلامی به زبان خارجی	۲	۳۲		۳۲	- -
۱۵	مسائل کلامی جدید (۱)	۴	۶۴		۶۴	- -
۱۶	مسائل کلامی جدید (۲)	۴	۶۴		۶۴	مسائل کلامی جدید (۱) - -
۱۷	مسائل کلامی در قرآن و حدیث	۲	۳۲		۳۲	- -

برنامه مقطع کارشناسی کلام

۱۸	منطق (۱)	۲	۳۲	۳۲	- -
۱۹	منطق (۲)	۲	۳۲	۳۲	منطق (۱) - -
۲۰	کلام اسلامی (۱)	۳	۴۸	۴۸	- -
۲۱	کلام اسلامی (۲)	۳	۴۸	۴۸	کلام اسلامی (۱) - -
۲۲	کلام اسلامی (۳)	۳	۴۸	۴۸	کلام اسلامی (۱) - کلام اسلامی (۲) -
۲۳	کلام اسلامی (۴)	۳	۴۸	۴۸	کلام اسلامی (۱) - کلام اسلامی (۲) - کلام اسلامی (۳)
۲۴	کلام تطبیقی (۱)	۳	۴۸	۴۸	- -
۲۵	کلام تطبیقی (۲)	۳	۴۸	۴۸	کلام تطبیقی (۱) - -
۲۶	یهود و مسیحیت	۲	۳۲	۳۲	- -
جمع ۲۴		۶۶	۱۰۵۶	۱۰۵۶	